Bijlage 1. Stand van zaken maatregelen

Acute maatregelen

Zelfmeldersmaatregel

Vanwege het capaciteitstekort bij DJI zijn sinds 6 december 2023 tijdelijk geen mannelijke volwassen zelfmelders opgeroepen. Er zijn momenteel 3.445 (peildatum 1 september 2024) mannelijke zelfmelders die nog moeten worden opgeroepen (de normale voorraad bedraagt ongeveer 1.100). Dit komt neer op een voorraad van circa 493 nog uit te zitten detentiejaren. Een detentiejaar staat gelijk aan één plaats voor een jaar.

Arrestantenmaatregel

De arrestantenmaatregel houdt in dat mannelijke arrestanten met minder dan 60 dagen openstaande straf in beginsel niet worden aangehouden in verband met de druk op de celcapaciteit. Alle zaken worden direct doorgezet van het CJIB aan de politie. Als de politie in aanraking komt met iemand die een dergelijke straf heeft openstaan, bijvoorbeeld in het kader van een nieuw strafbaar feit of overlast, heeft de politie de bevoegdheid om een eigen afweging te maken voor het oppakken van deze veroordeelden (bijvoorbeeld in het kader van de veiligheid).

Vóór invoering van de acute arrestantenmaatregel op 15 maart jl. werden gemiddeld 150 veroordeelden per week aangehouden voor één of meerdere veroordelingen tot maximaal twee maanden. Vanaf de ingangsdatum van de acute maatregel tot en met de tweede week van september zijn dit gemiddeld circa 95 aanhoudingen per week.

De voorraad arrestanten die is ingestroomd na 15 maart 2024 bedraagt 2.823 personen met zaken van minder dan 60 dagen. Dit betreft 150 detentiejaren (peildatum 1 september 2024). Bij dit voorraadcijfer dient opgemerkt te worden dat een deel van de veroordeelden moeilijk of onvindbaar is.

Heenzenden

In juni is de maatregel op drie vrijdagen ingezet, in totaal zijn er deze maand 79 gedetineerden op vrijdag in vrijheid gesteld van wie de straf binnen drie dagen – op zaterdag, zondag of maandag – afliep. Ook in juli is de maatregel op drie vrijdagen ingezet en werden in totaal 80 gedetineerden op vrijdag in vrijheid gesteld. In augustus is er geen gebruik gemaakt van deze maatregel. In september is deze maatregel weer ingezet, op peildatum 13 september betrof het 20 heenzendingen.
Uitgaande van 40 gedetineerden per weekend die gemiddeld twee dagen eerder in vrijheid worden gesteld levert de maatregel ca. 10 gevangenisplaatsen op jaarbasis op.

Aanvullende tijdelijke maatregelen

Meer gedetineerden plaatsen op Beperkt Beveiligde Afdeling (BBA)

In december 2023 waren er 170 bruikbare BBA-plaatsen met een bezetting van 48%. In maart 2024 waren dat 180 plaatsen, waarvan 68% bezet. In mei 2024 waren er 208 plaatsen en was de bezetting bijna 75%. In september 2024 waren er 250 plaatsen, waarvan 86% bezet.

Naast dat er in verhouding meer plekken bezet zijn op de BBA zijn er ook meer BBA plaatsen gerealiseerd. Zo kon een afdeling heropend worden doordat er nieuw personeel was geworven.

Verbetering doorstroom naar forensische zorg

De afgelopen periode is gekeken of de doorstroming van gedetineerden naar de forensische zorg (de zogeheten artikelplaatsingen) kan worden verbeterd.[1] Enerzijds is een inventarisatie gemaakt van kandidaten die op dit moment voor forensische zorg in aanmerking komen en kunnen doorstromen, anderzijds wordt de wet- en regelgeving van de ketenprocessen vereenvoudigd en waar mogelijk versoepeld.

Met betrekking tot het doorplaatsen naar forensische zorg is geconstateerd dat er weliswaar meer kandidaten zijn aangemeld, maar dat er nog onvoldoende zorgaanbod op het juiste

[1] Kamerstukken II, vergaderjaar 2023 – 2024, Kamerstuk 24 587, nr. 900

beveiligingsniveau aanwezig is waardoor deze kandidaten op een wachtlijst terecht komen. Deze optie levert daarom vooralsnog onvoldoende verlichting op voor de capaciteitsdruk in het gevangeniswezen.

Wat betreft de aanpassing van wet- en regelgeving ben ik voornemens de delictanalyse als verplichting in de aanvraagprocedure te schrappen en beter invulling te geven aan het noodzakelijkheidscriterium. Het noodzakelijkheidcriterium heeft betrekking op de voorwaarde dat de geboden zorg noodzakelijk is voor zowel de veiligheid van de samenleving als voor de behandeling van de cliënt. Het toepassen van dit criterium speelt een belangrijke rol bij het bepalen of een cliënt mag doorstromen naar een minder beveiligde omgeving of zelfs volledig terug mag keren naar de maatschappij.
Uit gesprekken met de ketenpartners blijkt dat delictanalyse geen toegevoegde waarde heeft voor het maken van een goede risicoafweging. Voor het schrappen van de delictanalyse wordt artikel 5.2 Besluit forensische zorg aangepast. Verder is gebleken dat het noodzakelijkheidscriterium door de betrokken ketenpartners uiteenlopend wordt toegepast. In overleg met de ketenpartners wordt daarom aan een uniform kader gewerkt voor het toepassen van dit noodzakelijkheidscriterium. Beide trajecten zullen enkele maanden in beslag nemen.

Capaciteitsverlof met elektronisch toezicht
Vanaf 1 juni tot en met begin september zijn in totaal 44 gedetineerden met deze vorm van verlof naar buiten gegaan. Op peildatum 1 september 2024 zaten er 24 gedetineerden met enkelband hun strafrestant thuis uit. Tot nu toe heeft de maatregel zes plaatsen op jaarbasis opgeleverd. Deze aantallen vallen vooralsnog fors lager uit dan eerder verwacht werd en zoals aangegeven in de brief van 15 maart 2024 (maximaal 250 plaatsen per december 2024).[2] Dit wordt onder andere veroorzaakt door de strenge criteria om in aanmerking te komen voor elektronisch toezicht en de benodigde tijd om gedetineerden op geschiktheid voor elektronisch toezicht te selecteren. Hierdoor valt een grote groep gedetineerden af. Daarnaast worden zaken waarin slachtoffers geïnformeerd willen worden nog niet meegenomen.

Er wordt gewerkt aan het verder verbeteren en versnellen van de processen om te beoordelen of mensen voor elektronisch toezicht in aanmerking komen. De verwachting is dat dit uiteindelijk 25 plaatsen oplevert. Dat is een constant proces, waarbij de betrokken ketenpartners steeds beter op elkaar ingespeeld raken.

<u>Meer maatwerk bij straffen</u>
In het traject Straffen op maat wordt ingezet op meer mogelijkheden tot maatwerk bij het opleggen en uitvoeren van straffen met het oog op vergroting van de effectiviteit van straffen in het bereiken van de strafdoelen. Hierover is uw Kamer in een eerdere brief geïnformeerd.[3] Momenteel werkt de staatssecretaris voor Rechtsbescherming de maatregelen conform de toezegging uit die brief nader uit. Bekeken wordt hoe maatregelen kunnen helpen bij het verlichten van de druk op de gevangeniscapaciteit.

In het kader van dit traject worden ook verschillende pilots uitgevoerd of voorbereid. Zo wordt verkend of de advisering door de reclassering in de fase van de voorlopige hechtenis kan worden geïntensiveerd. Dit houdt in dat de reclassering, kort nadat iemand is aangehouden, een advies opstelt over de mogelijkheden tot schorsing van voorlopige hechtenis – al dan niet onder bijzondere voorwaarden, zoals een reclasseringstoezicht en het dragen van een enkelband. Door dergelijke advisering te intensiveren kan de rechter-commissaris vaker mede aan de hand van een adviesrapportage een beslissing nemen over de voorlopige hechtenis. Met de reclassering wordt momenteel gesproken over het opstarten van een pilot op dit punt.

Daarnaast is in 2023 een pilot Taakstraf met zorg gestart. Met extra inzet en een andere bejegening wordt binnen de pilot geprobeerd om een kwetsbare doelgroep beter te motiveren om de taakstraf succesvol af te ronden. Hierbij wordt meer rekening gehouden met psychische en somatische beperkingen. Voorlopige resultaten laten zien dat de kans op succesvolle

[2] Kamerstukken II, vergaderjaar 2023 – 2024, Kamerstuk 24 587, nr. 900
[3] Kamerstukken II, vergaderjaar 2022 – 2023, Kamerstuk 29 279, nr. 811

tenuitvoerlegging binnen de pilot groter is. Hoewel de aantallen nog te klein zijn om hier conclusies aan te verbinden, vind ik de eerste resultaten veelbelovend.

Daarnaast is eerder aan uw Kamer toegezegd om te onderzoeken of rechters vaker een reclasseringsrapport kunnen krijgen en zo in het eindvonnis elektronische thuisdetentie mee kunnen nemen. De reclassering kan ten behoeve van de rechtszitting adviezen uitbrengen, maar de rechter beslist in het individuele geval wat een passende straf is. Indien de rechter van oordeel is dat vrijheidsbeneming passend en geboden is, kan de rechter een onvoorwaardelijke gevangenisstraf opleggen. Indien de rechter van oordeel is dat vrijheidsbeneming niet de aangewezen straf is, kan de rechter een voorwaardelijke straf opleggen en daarbij bijzondere voorwaarden stellen, zoals een locatiegebod. Een dergelijk gebod zal gecontroleerd kunnen worden door middel van elektronisch toezicht. Een voorwaardelijke straf met als bijzondere voorwaarde een locatiegebod met elektronisch toezicht, waarbij slechts zeer beperkt wordt toegestaan de woning te verlaten teneinde een vorm van elektronische thuisdetentie te bewerkstelligen ligt doorgaans niet voor hand. Door te kiezen voor een voorwaardelijke straf kiest de rechter namelijk juist niet voor vrijheidsbeneming. Het is aan de rechter om de proportionaliteit hiervan te beoordelen. Voor toepassing van elektronische thuisdetentie kan niet worden volstaan met een constructie van bijzondere voorwaarden en is een wettelijke regeling nodig.

Bijlage 2 Oproepkader zelfmelders

De voormalig minister voor Rechtsbescherming heeft naar aanleiding van de motie Uitermark toegezegd rond 1 oktober 2024 een oproepkader met de Kamer te willen delen waarmee kan worden geprioriteerd uit de voorraad zelfmelders.

Inmiddels is een tijdelijk oproepkader voor zelfmelders gemaakt, waarmee door CJIB en DJI wordt bepaald welke zelfmelders met voorrang door DJI worden opgeroepen op het moment dat daarvoor capaciteit in de gevangenis beschikbaar is. Met het oproepkader is beoogd rekening te houden met verschillende belangen, zoals de veiligheid van de samenleving, de belangen van slachtoffers en nabestaanden, de resocialisatie van de veroordeelden en buitenlandse betrekkingen en diplomatieke verhoudingen als het gaat om vanuit het buitenland overgedragen straffen. Belangrijk uitgangspunt in het kader is dat veroordeelden hun straf niet ontlopen. In geval van beschikbare capaciteit wordt daarom op de volgende manier geprioriteerd opgeroepen:

- *Prioriteit 1: veroordeelde zelfmelders waarbij de tenuitvoerleggingstermijn binnen een half jaar verstrijkt.*
  Hiermee wordt invulling gegeven aan het bovengenoemde uitgangspunt. Binnen deze categorie zal indien nodig voorrang worden gegeven aan zaken met een lang strafrestant en aan zaken met slachtoffers. Van de straffen die dit kalenderjaar dreigen te verjaren is de tenuitvoerlegging reeds in gang gezet, straffen die in 2025 dreigen te verjaren zullen op volgorde van verjaringstermijnen worden opgeroepen.
- *Prioriteit 2: veroordeelde zelfmelders met een strafrestant van meer dan één jaar, waarbij voorrang wordt gegeven aan zaken met slachtoffers.* Indien de beschikbare capaciteit geen ruimte biedt voor een zaak met een lang strafrestant, dan zal de capaciteit zo veel mogelijk worden ingezet voor het oproepen van veroordeelden met kortere straffen. Hierbij krijgen zaken met slachtoffers voorrang, alsmede vanuit het buitenland overgedragen straffen.
- *Prioriteit 3: veroordeelde zelfmelders met een strafrestant van een jaar of minder, waarbij voorrang wordt gegeven aan zaken met slachtoffers en vanuit het buitenland overgedragen straffen.*

Daarbij dient opgemerkt dat het CJIB in uitzonderlijke gevallen de mogelijkheid heeft om, alle omstandigheden meegewogen, af te wijken van deze prioritering. Omstandigheden ten aanzien van de veroordeelde of veiligheidsaspecten kunnen hiertoe bijvoorbeeld aanleiding geven.

Daarnaast is aan uw Kamer toegezegd om met een herijking van het zelfmeldbeleid te komen, waarin de beoordeling van de zelfmeldstatus centraal staat. Het streven is om deze herijking aan het einde van het jaar gereed te hebben.